

Lausunto

21.11.2024

VN/25525/2023
VN/25525/2023-MMM-56

Oikeusministeriö

Lausuntopalvelu.fi

Maa- ja metsätalousministeriön lausunto luonnoksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi kansallisesta ohjelmasta demokratian ja osallistumisen edistämiseksi (demokratiaohjelma)

Oikeusministeriö on pyytänyt lausuntoa luonnoksesta kansalliseksi ohjelmaksi demokratian ja osallistumisen edistämiseksi, joka on tarkoitus antaa valtioneuvoston periaatepäätöksensä. Oikeusministeriön asettama poikkihallinnollinen virkamiestyöryhmän on valmistellut luonnoksen valtioneuvoston periaatepäätökseksi demokratiaohjelmasta sekä sitä taustoittavan aineiston. Periaatepäätösluonnoksessa esitetään 15 strategisen tason tavoitelinjausta ja keskeisiä toimenpiteitä demokratian ja osallistumisen edistämiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriön lausunto lausuntopyynnön mukaisia väliotsikoita ja niihin sisältyviä tavoitelinjauksia noudattaen:

Saate lausunnolle ja/tai koko periaatepäätösluonnosta koskevat yleiset huomiot

Demokratiaohjelman periaatepäätösluonnoksen johdannossa sivulla 5 todetaan: ”Tavoitteina ovat alueen asukkaille ja yrityksille veto- ja pitovoimaiset kasvuyhteisöt sekä demokratian, osallisuuden ja tasa-arvoisuuden vahvistaminen”. Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että useimmilla alueilla on sekä kasvavia, kausittaisesti kasvavia että taantuvia alueita. Euroopan komissio kuten myös Talouden ja yhteistyön organisaatio OECD ovat hyvin tunnistaneet ja tunnustaneet, mikä vaikutus ikääntyvällä väestöllä ja vähenevän väestön alueilla tapahtuvalla julkisen palveluverkon voimakkailta muutoksilla, julkisten palvelujen saatavuuden ja saavutettavuuden heikentymisellä, osaamisvajeen kasvulla, heikolla alueellisella kilpailukyvyllä ja vetovoimalla on sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen ja luottamukseen demokraattisiin instituutioihin ja prosesseihin (mm. Euroopan komission tiedonanto ”Väestörakenteen muutos Euroopassa: toimintavälineistö” (COM(2023) 577 final), OECD: Regional Outlook ; The Longstanding Geography of Inequalities). Vuonna 2020 järjestetyn EU-komission avoimen kuulemisen tulokset (Erityiseurobarometri 504, 2020) kertovat, että 40 % maaseutualueiden asukkaista koki, että heidät oli unohdettu. Syrjäisillä maaseutualueilla vastaava osuus oli 60 %.

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla valmistellaan poikkihallinnollista maaseutupoliittista selontekoa, jonka tilannekuvan luonnos vahvistaa EU-komission ja OECD:n tutkimustuloksia. Kun tarkastellaan äänestysaktiivisuuden muutosta kunnittain, nähdään, että kuntavaalien äänestysprosentti on laskenut 2012-2021 välisenä aikana kaikissa maaseutukunnissa pohjoisessa, itäisessä, läntisissä ja eteläisessä Suomessa.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Maa- ja metsätalousministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 30
00023 Valtioneuvosto

Hallituskatu 3 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.mmm@gov.fi

Eduskuntavaalien äänestysprosentti on kasvanut puolessa ja laskenut puolessa maaseutukunnista vuosien 2015-2023 välisenä aikana. Äänestysprosentin lasku kohdistuu etenkin itäisen Suomen kuntiin ja harvaan asutun maaseudun kuntiin. Läntisessä Suomessa eduskuntavaalien äänestysprosentti on laskenut etenkin suuralueen koillisosassa, maaseutukunnissa, jotka ovat alueen reunalla. Eteläisessä Suomessa eduskuntavaalien äänestysprosentti on noussut suurimmassa osassa maaseutukuntia. Lasku osuu etenkin alueen koillisosan maaseutukuntiin. Itäisessä Suomessa äänestysprosentti on laskenut etenkin alueen pohjoisimmissa maaseutukunnissa (Koillismaa ja Itä-Lappi).

Yllä oleviin tutkimuksiin, tilastoihin ja tilanteisiin viitaten maa- ja metsätalousministeriö painottaa tarvetta tunnistaa myös kansallisessa demokratiatyössä Suomen supistuvat alueet. Kuntien ja alueiden supistuminen on kansainvälinen ilmiö, jonka on tunnistettava ja tunnustettava myös demokraatiohjelmasa kasvuyhteisöjen rinnalla. On tärkeää tunnistaa niitä ketjuvaikutuksia, jotka taustalla vaikuttavat esimerkiksi maaseutualueiden ihmisten äänestysaktiivisuuteen.

Tavoitelinjaukset ja keskeiset toimenpiteet

Palautetta pyydetään esitetystä tavoitelinjauksista ja keskeisistä toimenpiteistä

LUKU 3.1 Edistämme äänestysaktiivisuutta

Maa- ja metsätalousministeriö viittaa edellisessä kohdassa esittämiinsä yleisiin huomioihin.

LUKU 3.2 Vahvistamme lasten ja nuorten osallisuutta

Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä, että demokraatiohjelmasa tunnistetaan erityisesti harvaan asutuilla alueilla asuvien lasten ja nuorten osallistumismahdollisuudet. Leader-toiminta on hyvä esimerkki nuorten osallisuutta lisäävästä toiminnasta maaseutualueilla: maaseudun kehittämisyhdistyksissä (Leader-ryhmissä) on nuorisosaastoja ja rahoitusta nuorten hankkeille, josta nuoret itse saavat päättää. Nuoriso-Leader on väylä osallistua oman kotiseudun kehittämiseen ja verkostoitua kansallisesti ja kansainvälisesti.

LUKU 3.3 Kehitämme demokraatia- ja ihmisoikeuskasvatuksen hyviä käytäntöjä

-

LUKU 3.4 Vahvistamme hyvän keskustelun ja mielipiteen vaihtamisen kulttuuria yhteiskunnassa

Periaatepäätösluonnoksen sivulla 18 todetaan: ”Euroopan neuvoston vuonna 2023 antamassa suosituksessa deliberatiivisesta eli puntaroivasta demokratiasta kehoitetaan jäsenmaiden hallituksia ottamaan edustuksellisen demokratian rinnalle ja päätöksenteon tueksi puntaroivan demokratian menetelmiä, kuten kansalaiskeskusteluja, -paneelija ja -raateja.” Sivulla 19 on esitetty tavoitelinjaus 9, jonka mukaan ”Tuemme suoran kansalaisosallistumisen mallien kehittämistä ja dialogisten menetelmien käyttöönottoa päätöksentekoprosesseissa eri hallinnontasoilla. Keskeisiä toimenpiteitä ovat niin sanotun puntaroivan demokratian menetelmien, kuten kansalaisraatien tai -paneelien, sekä dialogisten menetelmien käyttöönotto valtioneuvoston strategisten linjausten valmistelussa ja osana olemassa olevia kuulemisen ja osallistumisen kanavia, kansallisten dialogien mallin jatkokehittäminen, dialogien toteuttaminen ja niiden tulosten parempi hyödyntäminen, paikallisesti ja alueellisesti kehitettyjen hyvien dialogikäytäntöjen ja -mallien levittäminen valtakunnallisesti sekä eduskunnan, hyvinvointialueiden ja kuntien kannustaminen puntaroivan keskustelun käyttämiseksi päätöksentekonsa tukena.”

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että mainittuun tavoitelinjausluonnokseen tulisi suhtautua varauksellisesti. Toteutuessaan esitys voi johtaa siihen, että erityyppisiin keskusteluihin, paneelii-

hin ja raateihin osallistuvilla saattaa olla monistakin asioista vahva näkemys ja käsitys, joka ei välttämättä perustu tieteellisiin ja tutkittuihin faktoihin, jolloin on mahdollista, että lopputulema muodostuu eri tavoin värittyneeksi, esimerkiksi ilman riittävää taloudellisten vaikutusten selvittämistä. Eritoten vaikutuksiltaan yhteiskunnallisesti merkittävässä asioissa kuulemistenkin suhteen tulee painottaa asian kannalta merkittävimpiä sidosryhmien kantoja.

Hallinnonalallaan maa- ja metsätalousministeriö vahvistaa rakentavan keskustelun ja mielipiteiden vaihdon kulttuuria, näin muun muassa CAP-suunnitelman toteutuksessa, maaseutupolitiikan valmistelussa ja toteutuksessa sekä kestävän ja kannattavan ruokajärjestelmän valmistelussa.

LUKU 3.5 Kehitämme paikallishallintoa ja varmistamme lähidemokratian toteutumisen

Tässä olisi hyvä tunnistaa vahvemmin kansalaistoimijoiden osallistuminen päätöksentekoon ja julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kumppanuus. Yhteisölähtöinen paikallinen kehittäminen (CLLD, community led local development) on lähidemokratiaa vahvistava toimintatapa, jossa kunnat, paikalliset yhdistykset ja asukkaat toimivat tasavertaisina kumppaneina oman alueen kehittämiseksi. Suomessa se toimii hyvin maaseutualueilla (Leader-toiminta) ja sitä olisi tarpeen vahvistaa myös kaupungeissa.

LUKU 3.6 Kehitämme kansallista demokratiapolitiikkaa

Myös tässä yhteydessä maa- ja metsätalousministeriö viittaa alussa yleisissä huomioissa esittämäänsä.

LUKU 3.7 Edistämme demokratiaa Euroopan unionissa ja kansainvälisesti

Valtioneuvoston periaatepäätöstä taustoittava aineisto

1 Tilannekuva: Demokratian tila kansainvälisesti ja Suomessa

Yleiset huomiot

-

Esitetty tilannekuva on ajantasainen, perustuu tutkittuun tietoon ja antaa kattavan kuvan demokratian tilasta kansainvälisesti ja Suomessa (vaihtoehdot 1-4)

Tilannekuva toimii hyvänä taustoitukseksi periaatepäätöksessä esitettyihin linjauksiin (vaihtoehdot 1-4)

2 Demokratiapolitiikka Suomessa ja Euroopan unionissa

-

3 Suomen osallistuminen kansainväliseen demokratiayhteistyöhön

-

Kansliapäällikkö

Pekka Pesonen

Hallitusneuvos

Terhi Sunnari

VN/25525/2023-MMM-56

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: